

DET JAPANSKE SAMFUNN OG KRISTENDOMMEN

av

TAIZO TANIGUCHI

Moderniseringen av Japan begynte med Meiji-reformasjonen i 1868. Omtrent samtidig ble grunnen lagt til den protestantiske kirke i Japan. Protestantisk misjonsarbeid tok til i 1859. Derfor kom moderniseringen av samfunnet og det protestantiske misjonsarbeid til å følges ad, ofte i nær forbindelse med hverandre. Det er umulig å se bort fra den store rolle kristendommen har spilt i Japan de siste hundre år, innen undervisningssektoren og i det politiske og sosiale liv. Et resultat av denne innsats er idag at de kristne nyter høy anseelse og at Bibelen er blitt best-seller.

Men ser vi på statistikken for den kristne kirke i Japan idag, vil vi finne at den bare har 700 000 medlemmer, og da er også de katolske kristne regnet med. Det vil si at de kristne utgjør mindre enn 1 pst. av folkemengden.

Hvorfor er det slik? Vi hører ofte at hjertene, eller den åndelige åker, i Japan er så hard. Det er som en steingrunn. Jeg tviler ikke på at en slik uttalelse dekker sannheten. Det er nettopp dette problem vi kristne arbeidere står overfor i vår tjeneste for Herren.

Hva består så denne harde steingrunn egentlig i? For å belyse dette spørsmål vil jeg gjøre oppmerksom på noen karakteristiske trekk i japansk samfunnsliv, og dette samfunnslivs forhold til kristendommen. Jeg vil gjøre det ved å ta frem noen trekk fra historien mellom 1860 og 1900.

Hva er den åndelige grunn i Japan?

En person som er blitt berømt for sine studier på dette felt, er Kodo Kozaki. Han var en aktiv kristen leder i Japan de siste

25 år av det 19 årh. Han skrev en avhandling (utgitt i 1886): «A new theory on politics and religion». Her skriver han bl. a.:

«Den viktigste faktor som har formet vårt samfunn, og som holder det oppe slik det er idag, er konfusianismen. Selvsagt har også buddhismen øvet innflytelse. Men dens innflytelse nådde ikke inn til krigerklassen — samuraiklassen. Buddhismen fant inngang hovedsakelig i de tre laveste klassene i det feudale samfunnssystem, nemlig bøndene, industriarbeiderne og kjøpmennene. Som en lære for dem som er pessimistisk innstilt overfor dette liv, syntes buddhismen ikke å være interessert i det som hadde med denne verden å gjøre. Derfor kom konfusianismen til å få en slik avgjørende innflytelse i samfunnslivet. Shintoismens innflytelse var enda mindre enn den buddhistiske innflytelse.»

I 1871 ble en amerikaner, kaptein L. L. James, innbudt til Japan som pedagog. Han grunnla den såkalte «vestlige skole» i Kumamoto på Kyushuu. Han var ikke bare en usedvanlig dyktig lærer, men også en brennende kristen. Han både vitnet om og underviste i evangeliet om Jesus Kristus for sine elever. Han opplevde å få se mange søkende sjeler ved sin skole. I 1876 begynte det en vekkelse mellom elevene. Den 30. januar året etter samlet en gruppe unge studenter seg på en fjelltopp, «Hanaoka-fjellet». Der forfattet de et dokument, et kristent vitnesbyrd, og skrev sine navn under det. Disse studenter, kjent som «The Kumamoto Band», kom til å spille en aktiv rolle i det kristne evangeliseringsarbeidet i de følgende år.

I denne gruppen var det en ung mann som het Sakuya Yoshida. Da han vitnet om sin tro på Kristus i sitt hjem, ble hans far opprørt, og ba ham innstendig om å gi avkall på sin nye tro. Faren truet endog med å ta hans liv. Men Sakuya ville ikke fornekte sin Herre og Frelser. Da kom moren til ham og sa: «Dersom du ikke følger i våre fotspor, så må jeg ta mitt liv, for jeg vet ikke hvordan jeg skal få be om unnskyldning for min sønns ulydighet mot våre forfedre.» Da hun merket sønnens faste beslutsomhet, tok hun sitt liv.

Dette eksempel viser et typisk trekk i forholdet mellom men-

neskene i det japanske samfunn. Foreldremyndigheten, forholdet mellom foreldre og barn, er ikke grunnlagt på kjærlighet, men på lydighet. Så lenge et barn er lydig, er det ansett som barn og har status som barn. Men blir barnet ulydig mot sin far, mister det retten til å være barn. Ja, forholdet blir verre enn om man hadde stått helt utenfor familien. I det japanske samfunn, som har sitt grunnlag i konfusianismen, er det sentrale etiske prinsipp nettopp lydighet eller tilhørighet. Det er dette som former samfunns mønsteret. I Asia var der ingen religion som forkynte en transcendent, etisk Gud. Derfor søkte man grunnlaget eller prinsippet for regulering av forholdet mellom menneskene enten i den naturlige familiesammenheng eller i de naturlige sosiale ordninger, nærmere bestemt forholdet mellom høyere og lavere stand. Det kunne være herre—undersått, far—sønn, eldre bror—yngre bror, lærer—elev, eldre—yngre. Dette var det etiske grunnlag for samfunns livet i hundrer av år. Tilhørighet eller absolutt lydighet ble ansett som den høyeste dyd.

Det japanske samfunn og kristendommen

Det var slike samfunnsforhold kristendommen møtte i Japan. Derfor kunne ikke kristendommen komme til Japan bare som en ny religion i likhet med de mange andre religioner. Den ble ikke betraktet på samme måte som de andre religioner. Hva kristendommen brakte inn i det japanske samfunn, kan best uttrykkes med Jesu ord: «I må ikke tro at jeg er kommet for å sende fred på jorden; jeg er ikke kommet for å sende fred, men sverd. For jeg er kommet for å sette splid mellom en mann og hans far, og mellom en datter og hennes mor, og mellom en svigerdatter og hennes svigermor, og en manns husfolk skal bli hans fiender. Den som elsker far eller mor mere enn meg, er meg ikke verd, og den som elsker sønn eller datter mere enn meg, er meg ikke verd, og den som ikke tar sitt kors og følger etter meg, er meg ikke verd» (Matt. 10, 34—38).

Kristendommen har forårsaket en stor forandring, ja en fornyelse i vårt gamle feudale samfunns system, slik det skjedde i Romerriket da kristendommen slo rot der. Kristendommen

brakte inn et nytt etisk prinsipp i de sosiale forhold, ja ikke bare et nytt etisk prinsipp, men et prinsipp som sto i skarp motsetning til den herskende etikk.

Ifølge Bibelen vet vi at Gud er far til alle mennesker. Han er jødernes far, men Han er også hedningenes far. «Når vi kaller Ham Fader vår,» sier Luther i sin katekisme, «så mener vi at Han ikke bare er vår far; Han er far også til alle våre fiender.» Vår himmelske far elsker ethvert menneske, og er villig til å ta imot som sine barn både gode og onde, dersom de bare vil vende om og komme til Ham. Dette bibelske fars-begrep finnes ikke i konfusianismen. Som allerede nevnt er det ikke kjærlighet, men kravet om absolutt lydighet som bestemmer forholdet mellom barn og foreldre i det konfusianistiske samfunnsmønster.

Videre forteller Bibelen oss at alle har syndet og fattes Guds ære (Rom. 3, 23). Dette utsagn om mennesket står i skarp motsetning til konfusiansk tankegang. Ifølge denne springer sann lydighet ut fra et fortrøstningsfullt hjerte, og forutsetningen for at menneskene kan stole på hverandre er at de av naturen er gode. Konfusiansk samfunnsmoral har et optimistisk syn på mennesket. Men Bibelen lærer at vi alle har syndet og kommer til kort overfor Gud. Dette budskap gjør det fullstendig av med det optimistiske syn på mennesket.

For det tredje understreker Bibelen menneskeverdet eller menneskets personlighet. I Rom. 5, 8 er det skrevet: «Men Gud viser sin kjærlighet mot oss derved at Kristus døde for oss mens vi ennå var syndere.» Og i Gal. 5, 1: «Til frihet har Kristus frigjort oss; stå derfor fast, og la eder ikke atter legge under trældoms åk!» Også på dette punkt står det kristne budskap i sterk motsetning til den konfusianske etikk. I det gamle feudalsamfunn ble menneskeverdet og det enkelte menneskes frihet fornekta. I familielivet kunne mannen behandle kone og barn som han ønsket, for de var ansett som hans eiendom. På grunn av denne motsetning var et oppgjør mellom kristendommen og det japanske samfunn ikke til å unngå.

Konflikt mellom stat og kirke

Den japanske regjering forsto godt at kristendommen rokket ved selve grunnvollen i samfunns-strukturen. Derfor kunngjorde den sitt edikt om undervisning (Kyooiku Chokugo) i 1890. Dette ble sendt ut i den bevisste hensikt å befeste det keiserlige samfunnssystem mot kristen innflytelse. I 1891 ga regjeringen ordre om å tilbe keiserens bilde når dette edikt om undervisning ble lest opp på skolene.

Den 9. januar 1891 var det semesteråpning ved «First High School» i Tokyo. Her ble ediktet om undervisning opplest. Men Kanzo Uchimura, en kristen lærer ved denne skolen, nektet å tilbe bildet av keiseren. Hans vegring ble et stort problem for skolen, og det endte med at han måtte forlate sin stilling. Dette ga de konservative politiske og religiøse ledere en anledning til å angripe kristendommen. I 1899 sendte regjeringen ut en ordre hvor det heter: «Det er av stor betydning å skille undervisningen fra religionen. Derfor må det ikke i noen offentlig autorisert skole praktiseres noen form for religiøs undervisning eller praksis.»

Hensikten med denne bestemmelse var å tvinge kristendommen ut av skolene. Resultatet ble at de kristne skolene ikke lenger kunne undervise i Bibelens lære. Disse skolene prøvde å protestere, men det var nytteløst. Noen av dem måtte derfor legge om både innhold og form for sitt skolearbeid, for i det hele å kunne gi undervisning i kristendom, — med den følge at de mistet mange av sine elever.

På denne måten ble presset mot kristendommen sterkere og sterkere. Kirkene måtte tåle atskillig forfølgelse, og i denne situasjon fant de at to veier sto åpne for dem. Den ene var å stå fast ved den rette bibelske lære; den andre var å gå kompromissets vei. Det sto fram ledere som talte om «nasjonal kristendom» og «shintoistisk kristendom». En av grunnene til at dette kunne skje, var den sterke nasjonalistiske strøm i japansk kristenliv. Noen av de kristne ledere hadde ingen klar forståelse av karakteren og betydningen av nasjonalismen som den sentrale faktor

i det keiserlige samfunnsystem. En annen grunn var at liberal teologi hadde funnet vei inn i de japanske kirkene. Denne teologi, som la stor vekt på den menneskelige fornuft, fikk mange kristne til å føle seg ubundet av den ortodokse kristne tro. Denne «frihet» gjorde at de kunne gå på akkord med japansk nasjonalisme.

Under denne forfølgelse gikk tallet på kristne gradvis tilbake. Men der var også kristne som sto fast på Bibelens sannheter, og Gud ga dem syner til Hans navns ære. De ble de nye ledere i dette gamle samfunn. Lik den barmhjertige samaritan fant de sin neste som hadde behov for deres hjelp. Det var disse kristne som begynte det sosiale velferdsarbeid i Japan, med fengselsmisjon, barnehjem, vernehjem, pikeskoler, sykepleieskoler, hjelpetiltak for enker, prostituerte, spedalske, slumbefolkningen osv. Dette la grunnlaget for den anseelse de kristne nyter idag. Folk i Japan regner idag med at en som bærer kristennavnet, er en person man kan stole på.

Stillingen idag

Det japanske samfunn har i de siste årtiene, og ikke minst som følge av den annen verdenskrig, undergått store forandringer. Den tidligere japanske nasjonalisme er erstattet av en demokratisk styreform. Men grunnlaget for folkefellesskapet er det samme som det har vært. Som kristne lever vi fortsatt i et konfusiansk samfunn. Og allikevel, når vi ser tilbake på de kristnes historie i vårt land, kan vi ikke annet enn bli oppmuntret. Gud brukte dem i det gamle feudale samfunn til å vitne om sannheten og livet i evangeliet om Kristus. De ble til rik velsignelse for mange mennesker som levde som slaver under det konfusianske åk. De var salt og lys i sin tids Japan. Også idag trenger vi slike kristne, som ser klart sin oppgave i den verden de lever i, og som ønsker å bli brukt av Gud til å vinne mennesker for Kristus.

(Oversatt av Nils Boganes.)